

Bejo: ahol jó zöldséget beszélni

A holland Bejo nemesítő cég szokásos éves békéscsabai zöldség fajtabemutatóját a legjobbak között tartják számon. A házigazda Erdei Lajos kertészetében élőben lehet végignézni a vállalat szinte teljes magyar katalógusát, de számos újdonságot is ott ismerhet meg először a nagyközönség. Ezentúl évről évre olyan kísérleteknek is jut hely, amelyek eredményei ma még csak a nemesítőknek szólnak. A Bejo Zaden B.V. és a RIT-SAT Kft. által jegyzett bemutatón elsősorban a hagyma- és káposztafélékkel ismerkedhettek az érdeklődők, ezen belül is azzal, hogy a kontinentális klímában hogyan viselkednek. Másfél napon keresztül tartottak a megbeszélések ezeknek a növényeknek a nemesítési programjáról, termelésének logistikájáról, a környező országokban dolgozó „bejós” kollégákat is bevontva. A nemzetközi csapat egy része a különböző helyszíneken a gyümölcsstermő zöldségnövényekkel – dinnye, paradicsom, paprika, kabakosok – foglalkozott, az utolsó nap pedig a magyar termelőké volt. Az esemény alkalmából nemcsak a fajtákról, hanem a nemesítést befolyásoló tényezőkről, a tavalyi és az idei időjárásról is beszélgettünk. Hazai és külföldi szakemberek meséltek a kihívásokról és a nemzetközi piacok jelentőségéről.

Az elmúlt évek időjárása kimondottan szélsőséges volt, de azóta a bőséges csapadék okozza a legtöbb fejtörést: a hirtelen jött nagy meleg, és az ezt követő özvízszzerű eső. Mivel Békéscsaba-Fényesen kicsit agyagos a talaj, egy időre megáll a víz, így könnyen kialakul a „dunszt”, ami kedvező feltételeket teremt a gombabetegségeknek. – Mondhatnánk, hogy legalább megspórolom az öntözést, de nem így van – mutatott rá a házigazdánk Erdei Lajos, ugyanis sokkal többbe kerül a permetezés, mint a víz utánpótlása. Az öntözés költségei meg sem közelítik a növényvédelmét, a növényvédő szer ára a gázolajénak a többszöröse.

Erdei Lajos több növényfajjal is dolgozik, de az elmúlt években gyűjtött tapasztalatai szerint egyetlen zöldség sem szereti a nagy mennyiségű csapadékot. Ezért is jegyezte meg az egyik külföldi szakember, hogy szép a füve... pedig jobban szeretné, ha ki lenne égve. Ugyanis akkor maga szabályozhatná a víz kijuttatását és jobb eredményt tudna elérni. Viszont ha túl sok jön az égi áldásból, nagyon kiszolgáltatottakká válnak. Egy kertésznek nem kedvez a sok csapadék, sőt. Itt az egész gazdaság öntözhető, úgyhogy a bőséges eső akár sorscsapás is lehet. A pap-

rika inkább belefut a vízbe, de nem nő meg, a paradicsomnál megreped a bogyó, s jönnek a betegségek. Ráadásul bizonyos kórokozók ellen nálunk nem kaphatók növényvédő szerek. – Esős évben kiszolgáltatottabbak vagyunk, mint ha aszály van – mondta Erdei Lajos.

A szakember szerint egyes növényvédő szerek eltűntek a piacról, mert a kis kultúrákkal nem foglalkoznak érdemben a cégek. Így például kimaradt a hagyma, amelyhez nincs engedélyezve hatékony alternária elleni készítmény. Ugyanez igaz

a sárgarépára, és a céklához sincs bejegyzett szer, csak talajfertőtlenítő.

– A kialakult helyzet a termelők szervezettségnek hiányára vezethető vissza – mondta el Kádár András, a Bejo Zaden magyarországi szaktanácsadója. A csemegekukoricánál és a zöldborsónál például a rovarok elleni védekezésnél a FruitVeB Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezethez beadott eseti engedélyeztetési kérelmeket azonnal elbírálják, és általában nagyon gyorsan engedélyezik is.

A cékla kis kultúra, de ez rá is vonatkozik. A torma szinte már káposzta-kategória, olyan sok kártevője van, de a Hungaro Torma Kft. elintézte a kérelmeket a termelőknek. A salátánál például az Iceberg tucatszámú termelőnek kérte meg saját hatáskörében azoknak a szereknek az alkalmazását, melyeket Nyugat-Európában is használnak a gazdák.

– Ugyanezt bármely növénykultúrájánál meg lehet tenni – magyarázta a szakember. A vöröshagymánál is le kellene ülniük a piaci szereplőknek, és be kéne adniuk a listát a NÉBIH-hez vagy a szakmaközi szervezethez, amelyek csak akkor tudnak pozitívan reagálni, ha megvan a kellő szervezettség.

– Az idén minden korábban jött: tavaly például március közepén ki sem láttunk a hóból, ráadásul a téli és tavaszi fagyok egy része elmaradt – emlékeztetett a szakember, és felidézte, hogy amikor az első exportszállítmányok elindultak hazánkban, a legtöbb helyen úgy fogadták őket: „Jó, hogy jöttetek, de még nem vártunk benneteket”. És ez az egész szezont végigkísérte. Amikor megjelentünk a piacon, még a déli országok áruja is

Fuzáriumrezisztens a Cyclon

A gépi betakarítást is jól tűri a Katinka

Lengyelországi helyzetkép

Az időjárást tekintve nehéz évről számolhattott be *Grzegorz Pastuszka*, a Bejo lengyelországi szaktanácsadója. Nem volt téli csapadék, s hiányzott a kora tavaszi nedvesség is. Ez főként a déli országrészre jellemző. Az év folyamán viszont megfordult a helyzet, délen túl sok esőt kaptak – árvizekről kaptunk híreket –, miközben északon száradtak a talajok. Viszont korán tavaszodott. Ezt – mint vetőmagos cég – észre lehetett venni a megnövekedett forgalmon. Ugyanakkor a tavalyi évben szinte minden termék ára nagyon jó volt – ami alól talán a sárgarépa jelentett kivételt, ami közepes árszinten zárt –, ez pedig további lendületet adott a termelőknek. Szemmel láthatóan megnövekedett a termelési kedv.

Idén viszont már problémák mutatkoztak a hagyma és a sárgarépa kelésével. Ráadásul jégverést is kaptak. Ennek köszönhetően 30-35 tonnás hagyma átlagtermést várnak, talán a legjobbknak lesz csak 60-65 tonnájuk. Azt tudni kell, hogy Lengyelországban csak kevés gazdaság dicsekedhet öntözőberendezéssel, a többség az égi áldásra bízta magát.

A tripszek, a peronoszpóra tovább nehezítette a hagymatermelők dolgát, majd megjelent az alternária, s az újdonságnak számító sztemfílium. Gondot jelent a fuzárium megjelenése, ami először 2-3 éve okozott jelentősebb kárt. Vannak területek, ahol 20-25 százalékos terméskiesést is eredményezett. Bár a lengyel piacon még nem jelentek meg a fuzárium rezisztens hagymák, ugyanakkor fogékonyságban nagy különbségek mutatkoztak, ahol a hosszú

tenyészidejű fajtákkal több volt a probléma. Mindez a mennyiségen kívül a minőségre is hat.

A fuzárium megjelent a káposztában is. Magyarországon – tudjuk – fuzárium rezisztencia nélkül nem lehetett eladni fajtát, Lengyelországban máig ez nem volt szempont. Előjött a klímaváltozással együtt. Az idei évben összességében kevesebb termés várható.

Az orosz élelmiszer-bojkottról kérdezve a szakember elmondta, várhatóan nagy problémát okoz a lengyel gazdáknak. Mindenki megijedt, viszont elsősorban nem a zöldségeseket, hanem a gyümölcstermesztőket – főként az almásokat – érinti. A lengyel átlagos almafogyasztás 15-17 kiló fejeként, az orosz piac kiesésével mindenkinek kétszer ennyit kellene ennie, hogy a kieső piacot kompenzálja. Ez szinte lehetetlen.

A zöldségexport fő iránya az unió. Mivel nincs még piacon nagyobb mennyiségű friss zöldség, nem érezni a probléma súlyát. Talán szeptember végén, október elején derül ki az igazság. Hagymából minden affélét mutat, hogy a megtermelt mennyiség a belföldi piacra sem elegendő. Viszont káposztából még nem látni a végeredményt. Amennyiben nagy lesz a termés, nagy lesz a gond is, mivel sok ment az oroszokhoz.

A termésmelésben számítanak a feldolgozókra. – A helyzetet várhatóan kihasználja az élelmiszeripar, de legalább nem kell kidobni – hangsúlyozta a lehetőséget Grzegorz Pastuszka. Példaként említette, hogy a karfiol – amiből 10 ezer hektárt ültet-

tek – felét a hűtőiparnak szállítják, a brokkoli 85-90 százalékát a feldolgozók termeltetik meg.

Északon inkább a nagyobb gazdaságok működnek, az országban dél felé haladva csökkennek az üzemméretetek. Krakkó környékén már igazi parasztgazdaságokat találunk. Az északi országrészben többszáz hektáros zöldségtermelői szövetkezesek alakultak ki, a közepén 50-70 hektáros gazdaságok a jellemzőek, míg a legkisebbek 5-10 hektárosak. Az elmúlt öt évben jelentős birtokkoncentráció tapasztalható. Elsősorban termelésre szövetkeznek, de az értékesítésben is közösen lépnek fel.

Ami gondot okoz, az a finanszírozás. A gazdák legjobb esetben 75 százalékos vizsza nem térítendő támogatást kaptak, amiből 25 százalékot a lengyel állam fizetett, a többit az unió. Ez óriási segítséget jelent, viszont nagyon szigorúak – és merevek – a szabályok, amiért megkaphatják. Le kellett írniuk, hogy a következő öt évben milyen gazdálkodást folytatnak, mit termesztnek. Sárgarépból 100 hektárt, káposztából 50-et, hagymából 150-et. Viszont a vállalást a piactól függetlenül kell teljesíteniük. A kockázat megnő, mert ha jó az ár, akkor a termelő is jól jár, viszont ha nem, akkor is ragaszkodniuk kell a leírtakhoz. Modern gazdaságok épültek fel, de ezeket fenntartani is költséges, s nem biztos, hogy a gyorsan változó piacon ez lehetséges. Már látszanak a nyomai, hogy néhányuk csődbe jut, ám – a szakember véleménye szerint – ha megmarad 80 százalékuk, csak nyer vele a lengyel mezőgazdaság.

ott voltak, ami sok nehézséget okozott. Néhány növénynél már a szezonban látszott, hogy túltermelés várható. A magyar gazdák jól értékesíthető minőséget és mennyiséget tudtak szállítani, de az árak nem voltak a csúcson.

Nemcsak az időjárás vált szélsőségesebbé, hanem a növényfajokon belül is óriási különbséget jeleznek a termeszethetőség és az eredményesség mutatói. A gazdák nagyon sokat dolgoztak a hagymában, de a jövedelmezősége nem éri el a tavalyit – miközben a Hajdúságban az öntözetlen csemegekukorica 23-25 tonnát terem. Vannak olyan növényi

kultúrák, amelyek országon belül is rekorderedményt hoznak, és a minőségük is jó, de ha nem dolgozzák fel őket rövid időn belül, akkor semmire sem lesznek alkalmasak.

A időjárási anomáliákról szólva Kádár András elmondta: még az is megtörtént, hogy két 30 milliméteres eső között öntözni kellett. Eppen ezért minden fajnál azokat keresik, amelyek jól alkalmazkodnak a szélsőséges körülményekhez. Ennek megfelelően alakul át a Bejo fajtakinálata. Sokaknak máris feltűnt, hogy a vetőmag katalógusukban nem bővítik a fajták számát, inkább szelektálják őket.

A Bejo szent növénye a hagyma, és a fontossági sorrendben ezt követi a sárgarépa, majd a káposzta. A legdinamikusabban fejlődő nemesítői munkájuk ugyancsak a hagymához köthető: új hibridek kerültek a fajtásorukba, melyek jól tárolhatók, a hazai elvárásnak megfelelően bronzos héjúak, jó páncélozottságúak és géppel felszedhetők. Ezek Békéscsabán – és az ország több más pontján – már kitűnőre vizsgáztak. A következő évben főként a tárolási, 120 napos típusokban ismerkedhetnek meg a gazdák több új névvel. Ezek a Birdie, a Katinka, a Cindel és a Mallory. Lilahagymából megjelent a Red Rum hosz-

szúnappalos fajtájuk, ami a Robin új hibrid változata. Nem csak kiegyenlítettebb, hanem gömbölyűbb és jobban tárolható is.

Káposztából hatalmas fajtaválasztékkal rendelkezik a Bejo, és ezen a területen is évről évre előrelépés tapasztalható náluk. A Cyclone az elmúlt években került be a hazai kínálatukba, mivel egyre többen választják a 105-110 napos fajtákat. Emellett a tárolási csoportban megkezdtek a Typhoon és a Passat bevezetését. A korábbi széles kínálat helyett ma már inkább néhány fajtára koncentrálnak.

A paszternákot hazánkban korábban nagy felületen ter- ➔

➔ mesztették, vetésterülete 800-1000 hektár között mozgott, de ma ennek a felét sem éri el. A feldolgozóipar annak idején megrendelte, és a gazdák szívesen fogadták, mert ősszel még átteleltethető volt, minőségi romlás nélkül kint lehet hagyni. Az utóbbi időben a gyökérpetrezselyem helyett jelent meg az áruházláncokban. Idén mellig ért a lombja, úgyhogy meghökentető képet mutat. Gyökérpetrezselyemben új hibriddel jelentkezett a Bejo, amit rövidesen bevezetnek a piacra.

A két új korai sárgarépájuk a Norwalk és Namdal, amelyek láthatók voltak a bemutatón is, de nem marad ki a Baltimore és a Napa sem, amelyeket már ismertek a termelők. Ezek nemcsak a hagyományos precíziós vetőmaggal kerülnek forgalomba, hanem előcsírátzatott is kapható mindkét fajtából, amivel gyorsabban és egyenletesebben kelnek. Ennek hatása kétszer is jól érvényesül: először a keléskor, ami a korai természetben 7-10 napot jelent, vagy a június végi-július eleji másodvetéseknél. Másodszor a betakarításnál is szembeötlő a különbség, mert egyenletesebb a késztermék. Az előcsírátzatott mag nem újdonság, jó évtizede foglalkoznak vele. A gyökérpetrezselyemnél két-három hetet is elfekszenek a magok, úgyhogy ezzel a technológiával minimum egy hetet nyerünk, ráadásul egyöntetűbb az állomány. Az elmúlt időszakban az eljárást továbbfejlesztették, és a gazdátársadalom is felnőtt hozzá, így nem csoda, hogy egyre általánosabbá válik a szabadföldi termesztésben.

A hosszabb tenyészidejű sárgarépák közül ki kell emelni a Belgradót, amelyet a következő évben hajtatasban – őszi vetéssel – is szeretnének kipróbálni. A Baltimore-hoz és a Nandrinhoz hasonló fajta, ugyanakkor második éves tapasztalat, hogy simább a felszíne, és hengerebb, mint a Baltimore.

– A Bejo egyre több spárgafajtával rendelkezik – tudtuk meg *Bednár Pétertől*, a Bejo Zaden magyarországi szakta-

nácsadójától. Mint elmondta, ez egy újabb sikeres terület a cég számára, az új magyarországi telepítésekben egyre nagyobb arányt képviselnek a fajtáik.

A „gyümölcstermő” (fruit-crops) zöldségekre térve a szakember elmondta, a paprikánál több mint egy évtizede indult a nemesítési munka. Akkor egy személy volt, aki Hollandiában a hagyományos magyar paprikával foglalkozott. Azóta egész nemesítési csapat alakult ki a kultúra körül, és több országban dolgoznak ezen. A jalapenokeresztezők révén sok olyan típust létrehozta, amelyek hazában reménytelibb. A legígéretesebb a hegyes erős és a kápia nemesítése. Az ígéretek szerint rövid időn belül nálunk is megjelennek azok a fajták, amelyek felveszik a versenyt a már piacon levőkkel.

Korai kedvenc a Norwalk

A paradicsomok területén a fő piacnak a Balkánt, Kelet-Európát és Közép-Ázsiát tekintik. Az ottani országokban a magyarhoz hasonló klímán természetesen szabadföldi paradicsomokat. Ezért közel háromszáz – főként nagybogyójú – kísérleti fajtával jelentek meg a békéscsabai bemutatón. A kísérleti táblában mintha paradicsomparadicsomban jártunk volna.

Dinnyénél egy fontos nemesítési programon dolgoznak, és a vonalakat Békéscsabán tesztelik, bár nem biztos, hogy Magyarországon bevezetik őket. Az első hazai kísérlet

2013-ban zajlott, amit idén sikerrel ismételt meg. Ennél a fajnál szerencsére két-három hónap elég, hogy egy új keresztezésből vetőmagot lehessen előállítani. Egy év alatt új fajták születnek, ami a vöröshagymához vagy a sárgarépához képest rekordidő.

Thiemo Buisman kereskedelmi igazgató nem mulasztotta el megdicséreni a békéscsabai kísérletet, külön kiemelve Erdei Lajos munkáját. Mint elmondta, nagyszerű körülményeket teremtett a fajták tesztelésére, és jól láthatóak a nemesítés eredményei. Nem véletlen, hogy a Bejo szívesen választja a területet a Lengyelországból, Csehországból, Horvátországból, Magyarországról, Romániából, Oroszországból, Ukrajnából és Kazahsztánból meghívott szakemberek találkozájának

kíváncsiak, egy-egy régióban mire lenne szükségük a termelőknek és a fogyasztóknak. A világ nagyon színes, és minden területnek megvannak a maga sajátos, kielégítésre váró igényei. Csak Kelet-Európa 25 különböző országot, különböző kultúrát, nyelvet, történelmet és gondolkodásmódot jelent, és mindezeknek az igényeknek a nemesítéscég munkájában is meg kell jelenniük.

A nemesítésnek fel kell készülnie a szélsőséges időjárási viszonyokra. Az egyik évben a hőséggel és a szárazsággal kell megküzdeni, a másikban a csapadékos időjárással. Fontos kérdés, hogy a növények hogyan tudják túlélni ezeket a szélsőséges hatásokat, és ez nemcsak a fajtától, hanem a termesztéstechnológiától is függ.

A Bejo szakemberei körbeutazzák a világot, és összegyűjtik azokat a vad törzseket, amelyek a nemesítésben jól használhatók. Számptalan keresztezést végeznek a kontinentális klíma körülményei között, és ennek köszönhetően kiváló betegségellenállóságot, hő- vagy szárazságtűrést tudnak kialakítani. A nemesítési munkának soha nincs vége, mindig új kihívásokkal kell szembenézni.

Új piacairól szólva a holland szakember Japánt említette mint olyat, amely különleges kihívást jelent, mert kiemelkedő minőséget és speciális fajtákat igényel. Munkájukat nehezíti, hogy egyszerre kell kielégíteni a high-tech termelőket és a kis-termelőket, a házikertek tulajdonosait. A jövőt illetően a távolkeleti területek szintén érdekesek, így Vietnam, Thaiföld, Kambodzsa, Indonézia. Ugyanakkor nem lehet figyelmen kívül hagyni Afrikát sem, de ott sok függ az egyes országok gazdasági helyzetétől. Tanzániát említette példaként, ahol a szupermarketek zöldségárai kiemelkedően magasak, ami a sok turistának köszönhető, akik meg is tudják fizetni ezeket. Ugyanakkor a minőség még hagy kívánnivalót maga után.

Kép és szöveg:

VINICZAI SÁNDOR